

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΒΙΟΥ

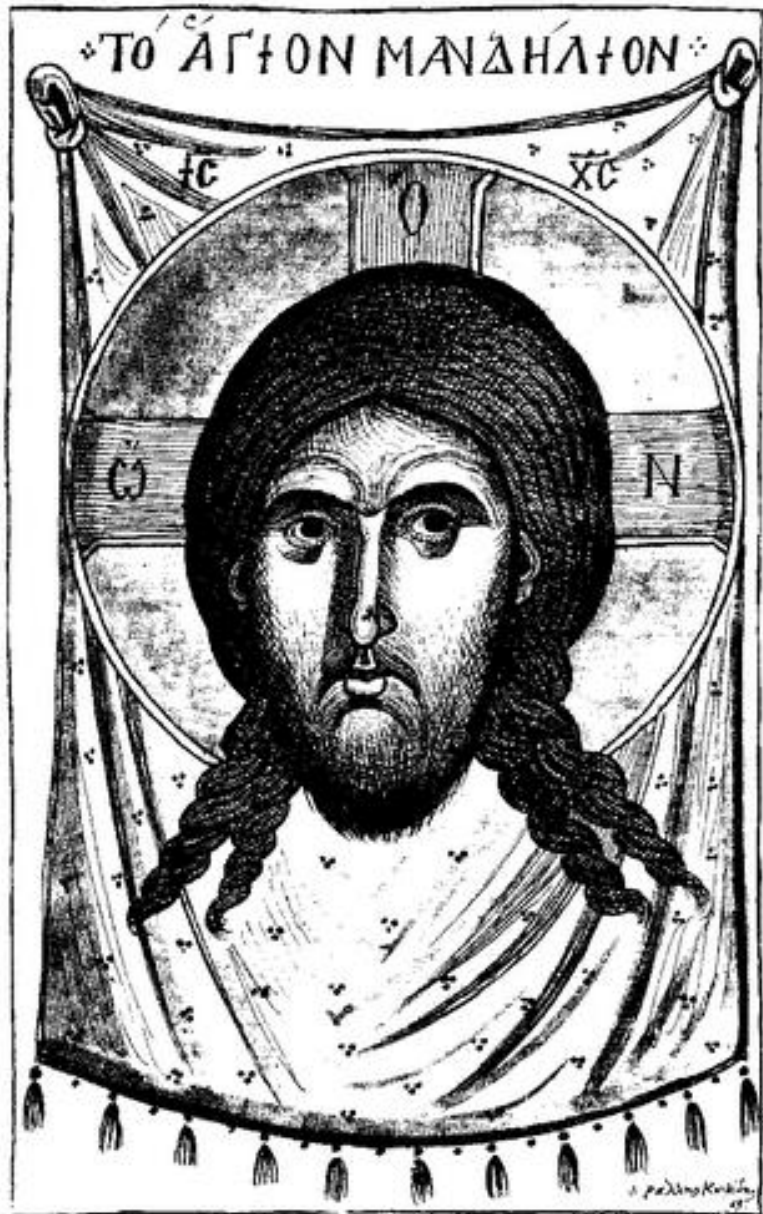
*Ἦτοι, ἔκθεσις συνοπτικὴ
τῆς ὀρθοδόξου κοινωνικῆς διδασκαλίας
εἰς γ' Πανηγυρικοῦς Λόγους,
ἐκφωνηθέντας τὸ πρῶτον ἐν Καρατούλα Ἡλείας
κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν,
πονηθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἐλαχίστου ἐν θεολόγοις
Μιχαὴλ Κωνσταντίνου Μπερκουτάκη*

ἐν ἔτει σωτηρίῳ 2014.

**Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΥΤΗ
ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΕΚΛΕΚΤΟ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΜΟΥ
κ. ΚΟΡΔΑ ΘΕΟΔΩΡΟ
ΣΕ ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΤΗΣ
ΠΟΛΥΕΤΟΥΣ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΦΟΡΟΥ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΑΣ
ΚΑΙ ΕΙΣ ΣΗΜΕΙΟΝ ΕΞΟΔΙΟΝ.**

**ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ ΘΕΡΜΑ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΟ
κ. ΠΑΥΛΟ ΧΑΤΖΗΠΑΠΑ
ΓΙΑ ΤΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ.**

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Ἦγουν, περὶ κρίσεως καὶ πυραμίδος ἐπουρανίου.

*«...Ὁ Χριστὸς στὸ Εὐ-
αγγέλιο ὑποδεικνύει ὡς
λύση τοῦ προβλήματος
ὄχι τὴν ἰσοπέδωση τῆς
κοινωνικῆς πυραμίδας,
ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀντι-
στροφή της. Ὁ Κύριος
δὲν ἀρνεῖται τὴν ἀνισό-
τητα καὶ τὴν ἱεράρχηση
τῶν ἀνθρώπων, δὲν
ἀρνεῖται τὴ συγκρότηση
τῆς κοινωνικῆς πυραμί-
δας, ἀλλὰ, ἀνατρέπον-
τας τὴν πυραμίδα αὐτὴ
καὶ τοποθετώντας τὴν
κορυφὴ της πρὸς τὰ κά-
τω, μᾶς διδάσκει τὴν ἔ-
σχατη καὶ ἀπόλυτη τε-
λειότητα...»*

*«...Στὴν ἀντιστροφή
τῆς κοινωνικῆς πυρα-
μίδας βρίσκεται, κατὰ
τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκ-
κλησίας, ἡ λύση ὄχι
μόνο τῆς σημερινῆς
οἰκονομικῆς κρίσης,
ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν
κοινωνικῶν προβλη-
μάτων. Θεμελιώδης
ἀρχὴ αὐτῆς τῆς ιδιό-
τυπης κοινωνικοπολι-
τικῆς θεώρησης εἶναι
ἡ μετατροπὴ κάθε
μορφῆς δύναμης ἀπὸ
«ἐξουσία» πρὸς κατα-
πιέζει τὸν ἄνθρωπο
σὲ «διακονία» πρὸς τὸν
ὑπηρετεῖ...»*

«...Πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν.

Αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι, ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσιν...»

Ἡ παγκόσμια οικονομικὴ κρίση πρὸς ταλαιπωρεῖ τὰ τελευταῖα χρόνια τὸ σύνολο τῶν χωρῶν τοῦ δυτικοῦ κόσμου γενικότερα, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα μας εἰδικότερα ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα τὸ πιὸ ἐπίκαιρο θέμα τῶν ἡμερῶν μας. Αὐτὴ ἡ παγκόσμια οικονομικὴ κρίση μονοπωλεῖ καθημερινὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δημοσιογράφων καὶ ἀποτελεῖ τὴν κεντρικὴ εἰδησηστὰ δελτία τῶν εἰδήσεων καὶ τὰ πρωτοσέλιδα τῶν ἑφημερίδων. Βασανίζει τὴ σκέψη τῶν εἰδικῶν οικονομολόγων καὶ τεχνοκρατῶν πρὸς ἀναζητοῦν τὴν ὀριστικὴ τῆς λύση. Ἐξωθεῖ τις ἐθνικὲς κυβερνήσεις στὴ λήψη ἐπώδυνων μέτρων πρὸς ἀνατρέπον βίαια τὰ οικονομικὰ κεκτημένα καὶ τὰ ἐργασιακὰ δικαιώματα τῶν λαῶν τους. Γεμίζει μὲ φόβο καὶ ἀγωνία τις ψυχὲς τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων. Δοκιμάζει ἀνάληγτα τὰ ὄρια καὶ τις ἀντοχὲς τῶν σύγχρονων κοινωνιῶν. Παίροντας λοιπὸν ἀφορμὴ ἀπὸ τὴ σημερινὴ εἰδηση, νομίζουμε ὅτι ἀξίζει τὸν κόπο νὰ ἐπιχειρήσουμε μία ἰδιότυπη προσέγγιση τοῦ ἐπίκαιρου ζητήματος τῆς παγκόσμιας οικονομικῆς κρίσης ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, ἐκφραστὲς τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν οἱ σήμερον τιμώμενοι Τρεῖς Ἱεράρχες.

Ἡ ἰδέα τῆς ἰσότητος τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ βαθύτερα καὶ ὄντολογικῶς ἀνώτερα αἰτήματα τῆς ἀνθρώπινης σκέψης. Τὸ ὄραμα ἑνὸς κόσμου ἀπόλυτης δικαιοσύνης, ἀλληλεγγύης, εἰρήνης καὶ εὐτυχίας, πρὸς θεμελιώνεται στὴν κοινωνικὴ, πολιτικὴ καὶ οικονομικὴ ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων, σημάδεψε ἀνεξίτηλα τὴν πορεία τῆς ἱστορίας. Χάριν αὐτοῦ τοῦ ὁράματος διατυπώθηκαν κατὰ τὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων πολλὲς φιλοσοφικὲς καὶ πολιτικὲς

θεωρίες, ξέσπασαν αίματηροι πόλεμοι και επαναστάσεις, χύθηκαν ποτάμια δακρύων, ανθρώπινες ζωές θυσιάστηκαν. Παρόλα αυτά όμως η πείρα που αποκτήθηκε αποδεικνύει ότι ποτέ και πουθενά δεν υλοποιήθηκε το όραμα αυτής της ιδανικής κοινωνίας, ότι ποτέ και πουθενά δεν κατέστη δυνατή η πραγματοποίηση της ισότητας των ανθρώπων, ότι η ίδια η φύση επιβάλλει παντού και πάντα ως απαράβατο φυσικό νόμο την ανισότητα των όντων, όχι μόνο στην κοινωνική μας ζωή, αλλά και σε κάθε μορφή ύπαρξης του φυσικού κόσμου.

Αποτέλεσμα αυτής της όδυνηρης και άδικης για την ανθρώπινη λογική πραγματικότητας είναι η ιεραρχική διαίρεση των ανθρώπινων κοινωνιών σε ανώτερα και κατώτερα επίπεδα, ή επιβολή μιας ιεραρχικής τάξης που συνήθως αποκαλείται «κοινωνική πυραμίδα». Έτσι, οι άνθρωποι χωρίζονται σε κοινωνικές ομάδες που ενωμένες συγκροτούν την ανθρώπινη κοινωνία, αλλά ταυτόχρονα διακρίνονται μεταξύ τους ως προς τη θέση τους μέσα σε μία ευρύτερη κοινωνική πυραμίδα. Οι πιο αδύνατες κοινωνικές ομάδες είναι πάντα οι πολυπληθέστερες και βρίσκονται στη βάση της πυραμίδας. Οι ομάδες αυτές δέχονται την πίεση και το βάρος όλων των άλλων ομάδων που βρίσκονται σε ιεραρχικά ανώτερη θέση, ενώ οι ίδιες δεν πιέζουν καμία ομάδα. Όσο πορεύεται κανείς από τη βάση προς την κορυφή της πυραμίδας, διαπιστώνει ότι οι κοινωνικές ομάδες συρρικνώνονται όλο και περισσότερο αριθμητικά και αφενός μέν δέχονται λιγότερη πίεση από τις ιεραρχικά ανώτερες ομάδες, αφετέρου δέ πιέζουν οι ίδιες όλο και περισσότερο τις ιεραρχικά κατώτερες σε σχέση με αυτές. Στην κορυφή τέλος της πυραμίδας συναντάμε μία μικρή αριθμητικά ομάδα που ενώ στηρίζεται σε όλες τις άλλες, ασκώντας τους πίεση, η ίδια δεν πιέζεται από πουθενά, αλλά λόγω θέσεως και ισχύος εξουσιάζει το σύνολο των ομάδων που συγκροτούν την ανθρώπινη κοινωνία. Η ύπαρξη της κοινωνικής πυραμίδας – παρό την πολυμορφία που παρουσιάζει ανάλογα με τις εποχές και τις κοινωνικοπολιτικές αντιλήψεις των ανθρώπων – αποτελεί καθολικό και πανανθρώπινο φαινόμενο και αποδεικνύει με αδιαμφισβήτητο τρόπο την οντολογικά αναπόφευκτη ανισότητα που χαρακτηρίζει τις ανθρώπινες κοινωνίες. Μας αποδεικνύει δηλαδή ότι οι άνθρωποι δεν θα είναι ποτέ ίσοι, αλλά πάντα θα διακρίνονται σε δυνατούς και αδύνατους, σε πλούσιους και φτωχούς, σε περισσότερο ή λιγότερο έξυπνους, σε περισσότερο ή λιγότερο ικανούς. Όπως φυσικά θα διακρίνονται πάντοτε σε ψηλούς και κοντούς, σε όμορφους και άσχημους, σε χονδρούς και λιγνούς, σε καλλίφωνους και παράφωνους.

Μπροστά σε αυτό το όδυνηρό αδιέξοδο προβάλλουν εκ πρώτης όψεως δύο πιθανές λύσεις. Η πρώτη είναι ο συμβιβασμός με την πραγματικότητα και η παραίτηση από το αίτημα της ισότητας των ανθρώπων. Η δεύτερη είναι η μετάθεση του αιτήματος της ισότητας έξω από τα όρια του ιστορικού χρόνου. Η πίστη δηλαδή ότι σε έναν άλλο κόσμο, σε κάποια άλλη ζωή, θα επικρατήσει η ισότητα που αδυνατεί να επικρατήσει στις ιστορικές κοινωνίες. Η διδασκαλία όμως της Εκκλησίας απορρίπτει αυτές τις δύο λύσεις, υποδεικνύοντας έναν άλλο δρόμο για την αντιμετώπιση του ζητήματος. Κατ' αρχήν, η Εκκλησία δεν αρνείται την πραγματικότητα της ανισότητας των ανθρώπων και, ως εκ τούτου, δε θεωρεί την ιδέα της ισότητας ως την ένδεικνυόμενη απάντηση στο αίτημα της οικοδόμησης ενός κόσμου δικαιοσύνης και ευτυχίας. Κατά τη χριστιανική διδασκαλία θεμελιώδης αρχή της ανθρώπινης ύπαρξης είναι η ελευθερία, η δυνατότητα δηλαδή του ανθρώπου να επιλέγει την πραγματοποίηση του κακού, ακόμα και όταν έχει πλήρη συνείδηση του λανθασμένου και αδιέξοδου χαρακτήρα της επιλογής του. Συνεπώς, για την Εκκλησία η πραγματική αιτία της κοινωνικής αδικίας και γενικότερα όλων των μορφών του κοινωνικού κακού δεν βρίσκεται στην ανισότητα

τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ στήν κακή χρήση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας. Εἶναι ἄραγε ποτέ δυνατὸν νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εὐτυχία στὶς ἱστορικές κοινωνίες ὅσο οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀσκοῦν τὴν ἐλευθερία τους μὲ ἀρνητικὸ τρόπο; Ἡ πείρα τῶν αἰῶνων ἐπιβάλλει ἀμείλικτα μία καὶ μόνη ἀπάντηση: ὄχι. Ὅσο θὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι πονηροὶ καὶ κακοπροαίρετοι, φιλάργυροι καὶ φιλόδοξοι, φίλαρχοι καὶ ἐγωιστές, δόλιοι καὶ ἀπατεῶνες, ὅσο δηλαδή οἱ ἄνθρωποι θὰ κυριαρχοῦνται ἀπὸ τὰ πάθη τους, ἢ κοινωνικὴ ἀδικία καὶ δυστυχία θὰ ἀναπαράγεται ἀέναα καὶ καμιά πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ θεωρία, κανένα κόμμα καὶ καμιά οικονομικὴ μεταρρύθμιση, κανένας πόλεμος καὶ καμιά ἐπανάσταση, δὲν θὰ μπορέσουν νὰ χαρίσουν στὴν πολύπαθη ἀνθρωπότητα τὴν ποθούμενη δικαιοσύνη καὶ εὐτυχία. Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ; Μποροῦν τελικὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν τὰ πανανθρώπινα αἰτήματα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ εὐτυχίας; Καὶ ἂν ναί, μὲ ποιὸ τρόπο;

Ο Χριστὸς στὸ Εὐαγγέλιο ὑποδεικνύει ὡς λύση τοῦ προβλήματος ὄχι τὴν ἰσοπέδωση τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας, ἀλλὰ τὴν πλήρη ἀντιστροφή της. Ὁ Κύριος δὲν ἀρνεῖται τὴν ἀνισότητα καὶ τὴν ἱεράρχηση τῶν ἀνθρώπων, δὲν ἀρνεῖται τὴ συγκρότηση τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας, ἀλλὰ ἀνατρέποντας τὴν πυραμίδα αὐτὴ καὶ τοποθετώντας τὴν κορυφὴ της πρὸς τὰ κάτω, μᾶς διδάσκει τὴν ἔσχατη καὶ ἀπόλυτη τελειότητα. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς βρίσκεται στὴν κορυφὴ αὐτῆς τῆς ἀντεστραμμένης πυραμίδας καὶ ἐκούσια δέχεται ἐπάνω Του τὸ βάρος ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι, κατὰ τὸ λόγο τοῦ Τιμίου Προδρόμου, «... ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου...» (Ἰωάν. 1, 29). Ὅσοι ἀκολουθοῦν τὸ Χριστὸ πορεύονται μέσα στὸ πλαίσιο τῆς εὐρύτερης πυραμίδας πρὸς Αὐτόν. Ὅσο ὅμως περισσότερο πλησιάζουν πρὸς τὸ Χριστὸ, τόσο λιγοστεύουν οἱ ἄνθρωποι ποὺ βρίσκονται δίπλα τους καὶ τόσο μεγαλώνει ἡ πίεση ποὺ δέχονται ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ στρώματα ποὺ βρίσκονται πάνω ἀπὸ αὐτούς. Ἔτσι στὸ ποσοστὸ ποὺ πλησιάζουν τὸ Χριστὸ στὴν κορυφὴ τῆς ἀντεστραμμένης πυραμίδας, ἐξομοιώνονται μὲ Αὐτόν, σηκώνοντας τὰ βάρη τῶν ἀδελφῶν τους, κατὰ τὸ λόγο τοῦ ἀποστόλου Παύλου: «... Ὁφειλομεν ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν...» (Ρωμ. 15, 1). Ὁ Κύριος, ἀναφερόμενος στὴν ἀνατροπὴ τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας καὶ στὴν ἰδιαίτερη θέση Του στὴν κορυφὴ της, εἶπε γιὰ τὸν ἑαυτὸ Του: «... ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν...» (Μτθ. 20, 28). Ἔδωσε μάλιστα ἐντολὴ στοὺς μαθητὲς Του νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμά Του: «... οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. Οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσται ὑμῶν διάκονος, καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος...» (Μτθ. 20, 25-27).

Σὲ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀντιστροφή τῆς κοινωνικῆς πυραμίδας βρίσκεται, κατὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία, ἡ λύση τῆς σημερινῆς οικονομικῆς κρίσης, ἀλλὰ καὶ ὅλων τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων. Θεμελιώδης ἀρχὴ αὐτῆς τῆς ιδιότυπης κοινωνικοπολιτικῆς θεώρησης εἶναι ἡ μετατροπὴ κάθε μορφῆς δύναμης ἀπὸ «ἐξουσία» ποὺ καταπιέζει τὸν ἄνθρωπο σὲ «διακονία» ποὺ τὸν ὑπηρετεῖ. Μόνον ἂν ἀσκήσουν οἱ ἄνθρωποι μὲ θετικὸ τρόπο τὴν ἐλευθερία τους, ὡς ἀγάπη, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ Χριστοῦ ὅλες οἱ μορφὲς τοῦ κοινωνικοῦ κακοῦ θὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπὸ τὴ ζωὴ μας. Μόνο τότε ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ εὐτυχία θὰ ἐπικρατήσουν στὶς ἱστορικές κοινωνίες. Μόνο τότε ἡ ἀκόρεστη ἐπιθυμία τῶν ἰσχυρῶν γιὰ χρῆμα καὶ ἐξουσία θὰ ἀντικατασταθεῖ εἰρηνικὰ καὶ ἀναίμακτα ἀπὸ μία νέα οικονομικὴ καὶ πολιτικὴ ἀντίληψη ποὺ θὰ θεωρεῖ κέρδος ὄχι τὴ συσσώρευση τοῦ πλούτου, ἀλλὰ τὴν καλὴ του διαχείριση μὲ ὑψιστο κριτήριον τὶς ἀνάγκες ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Μόνο τότε θὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπὸ τὴ ζωὴ

μας ή πείνα και ή φτώχεια, ή αδικία και ή έκμετάλλευση, ή εξαθλίωση και ό αναλφαβητισμός, τὸ ψέμα και ό δόλος, ό φόβος τοῦ πολέμου και τελικά ό ἴδιος ό πόλεμος. Μόνο τότε θα δημιουργηθοῦν νόμοι και θεσμοί, διεθνείς οργανισμοί και διακρατικές συμμαχίες πὸν θα ὑπηρετοῦν ὄχι τὸ ἐγωιστικὸ συμφέρον τῶν ὀλίγων, ἀλλὰ τὸ γενικὸ συμφέρον τῶν πολλῶν.

Αὐτὸς εἶναι ό δρόμος τοῦ Χριστοῦ και τῶν ἀγίων Του. Αὐτὸ τὸ δρόμο ἀκολούθησαν οἱ σήμερα ἐορταζόμενοι Τρεῖς Ἱεράρχες και αὐτὸν μᾶς δίδαξαν με τὴ ζωὴ και τὸ πολὺπλευρο ἔργο τους ὡς ὁδὸ ἀπόλυτης τελειότητας. Καί οἱ τρεῖς κατάγονταν ἀπὸ ἀρχοντικές και πλούσιες οἰκογένειες. Ἀρνήθηκαν ὁμως ἐκούσια τὸν πλοῦτο και ἀκολουθώντας τὸ παράδειγμα και τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ μοίρασαν τὴν περιουσία τους στοὺς πτωχοὺς. Καί οἱ τρεῖς διέθεσαν ὅλες τις ψυχοσωματικές τους δυνάμεις, ὅλες τις ἐπιστημονικές τους γνώσεις, ὅλα τους τὰ ταλέντα και ὅλα τὰ πλούσια χαρίσματά τους στὴν ἀνιδιοτελὴ διακονία τῶν ἀνθρώπων. Καί οἱ τρεῖς ἔλεξαν με αὐστηρότατη γλώσσα τοὺς ἰσχυροὺς τῆς ἐποχῆς τους. Ἀσκησαν δριμύτατη κριτικὴ στοὺς ἀνάξιους βασιλεῖς, καταδικάζοντας τὴν ἰδιοτελὴ ἄσκηση τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Κατήγγειλαν δημόσια τοὺς διεφθαρμένους πολιτικούς και θρησκευτικούς ἀρχοντες γιὰ τὴν προσωποληψία τους κατὰ τὴν ἀπόδοση τῆς δικαιοσύνης και γιὰ τὸν παράνομο χρηματισμὸ τους. Στηλίτευσαν ἀνελέητα τοὺς πλούσιους γιὰ τὴν κακὴ χρῆση τοῦ πλούτου, ἀπαιτώντας ἐπιτακτικὰ τὴν ἄσκηση τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης, πὸν κατὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ ὑποχρεοῦνται νὰ ἐπιδεικνύουν οἱ δυνατοὶ πρὸς τοὺς ἀδυνάτους. Ἀγωνίστηκαν τέλος με ὅλες τους τις δυνάμεις γιὰ τὴν ἔμπρακτη ἐφαρμογὴ τῆς ἀγάπης στὶς ἀνθρώπινες κοινωνίες και μᾶς ἄφησαν ὡς πολὺτιμη παρακαταθήκη τόσο τὸ προσωπικὸ τους παράδειγμα, ὅσο και τὴ θεόπνευστη διδασκαλία τους. Ὁ μέγας Βασίλειος γιὰ παράδειγμα ἀπαίτησε ἀπὸ τοὺς πλούσιους τῆς ἐποχῆς του νὰ μοιράσουν στοὺς πτωχοὺς τὰ ἀγαθὰ πὸν εἶχαν φυλαγμένα στὶς ἀποθήκες τους και ὀπλισμένος με τὸ κύρος πὸν τοῦ ὁ προσωπικὸ του παράδειγμα τοὺς ἔπεισε τελικά νὰ ἐνεργήσουν κατὰ τις ἐντολές του. Ἔσωσε ἔτσι κατὰ τὸ λιμὸ τοῦ 367 μ.Χ. τοὺς φτωχοὺς τῆς Καισάρειας, χωρὶς νὰ τοὺς διακρίνει σὲ χριστιανούς, ἔθνικούς και Ἑβραίους. Λίγο ἀργότερα, ὡς ἀρχιεπίσκοπος πλέον Καισαρείας με χρήματα πὸν συγκέντρωσε ἀπὸ δωρεές πλουσίων και με τὴν ἀνιδιοτελὴ ἐργασία τῶν μοναχῶν ἔκτισε τὴν περὶφημη Βασιλειάδα, ἓνα κοινωφελὲς ἴδρυμα πὸν περιελάμβανε νοσοκομεῖο, πτωχοκομεῖο, ὀρφανοτροφεῖο και σχολεῖο γιὰ τὰ πτωχὰ παιδιά.

Στὸ δρόμο τῆς ἔμπρακτης ἐφαρμογῆς τῆς ἀγάπης βρῖσκεται κατὰ τὴν ταπεινὴ μας ἀποψη ἡ λύση τῆς σημερινῆς παγκόσμιας οικονομικῆς κρίσης, πὸν εἶθε με τις θεόδεκτες πρεσβεῖες τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν νὰ ξεπεραστεῖ τὸ συντομότερο δυνατὸ γιὰ τὸ καλὸ ὅλου τοῦ κόσμου και κυρίως γιὰ τὸ καλὸ τῆς πατρίδας και τοῦ λαοῦ μας.

Μπερκουτάκης Μιχαὴλ
Θεολόγος – Ἐκπαιδευτικός
Πύργος Ἡλείας, 15/01/2011

Υ.Γ. Ἡ παροῦσα ὁμιλία ἐδράζεται στὴ διδασκαλία τοῦ μακαριστοῦ γέροντος Σωφρονίου Σαχάρωφ (βλ. «Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ», ἔκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας, 1995, Μέρος Α', Κεφ. ΙΔ', σελ. 312-316) και ἐκφωνήθηκε στὸ Καρατούλα Ἡλείας κατὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν τὴν Παρασκευὴ 28/01/2011. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀκριβὴς ἠλεκτρονικὴ και ἔντυπη ἀναπαραγωγή τοῦ κειμένου της με τὴν προϋπόθεση ὅτι θα ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ και θα μνημονεύεται ὡς πηγὴ προέλευσῆς της τὸ ἱστολόγιο: «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΑΥΣ» (<http://ellasnafs.blogspot.gr/>).

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Ἦγουν, περὶ ἀκτημοσύνης καὶ πτωχείας πλουτοποιού.

«...Ὁ πλοῦτος δὲν εἶναι ἀπὸ τῆ φύση του οὔτε καλὸς οὔτε κακός. Γίνεται ὅμως καλὸς ἢ κακὸς ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπον πού τὸν χρησιμοποιεῖ ὁ ἄνθρωπος. Ἄν ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται ὡς καλὸς οἰκονόμος τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, τότε αὐτόματα καὶ ὁ πλοῦτος λειτουργεῖ ὡς ἀγαθὸ πού ὑπηρετεῖ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δικαιοσύνη. Ἄν πάλι ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται ὡς κακὸς οἰκονόμος τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, τότε αὐτόματα καὶ ὁ πλοῦτος λειτουργεῖ ὡς κοινωνικὸ κακὸ πού ὑπηρετεῖ τὸ ἐγωκεντρικὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀδικία. Ὁ Χριστὸς δὲν καταδικάζει τὸν πλοῦτο, ἀλλὰ τὴν κακὴ χρῆση τοῦ πλοῦτου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο...».

«...ἡ ἄρνηση τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλοῦτου ἀποτελεῖ μόνο τὴν ἀφειρητρία στὸν ἀγῶνα τῆς ἐξομώσεως τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ...πού στήν ἀσκητικὴ γραμματεία τῆς Ἐκκλησίας χαρακτηρίζεται γενικά ὡς «ἀκτημοσύνη». Ἡ πλήρης, ὅμως, ἐννοια τῆς χριστιανικῆς ἀκτημοσύνης ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἰδιοποιήσεως τῶν ὑλικῶν κτήσεων, καὶ σὲ δευτέρη φάση ἐπεκτείνεται στὴν ἄρνηση τῆς ἰδιοποιήσεως τῶν διανοητικῶν καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν κτήσεων, γιὰ νὰ καταλήξει, στὴν τρίτη καὶ τελικὴ τῆς φάση, στὴν ἄρνηση τῆς ἰδιοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπινου σώματος...»

«...Πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἐρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν.
Αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι, ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσιν...»

Πρὶν ἀπὸ δύο χρόνια σὰν σήμερα μέσα σὲ αὐτὸ τὸ ναὸ προσπαθήσαμε νὰ προσεγγίσουμε μὲ βάση τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία τὸ ζήτημα τῆς παγκόσμιας οικονομικῆς κρίσης. Προβάλαμε τότε τὸ παράδειγμα καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ Κυρίου καὶ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς τὴ μόνη ὁδὸ πού μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει μὲ ἀσφάλεια τὴν πατρίδα μας καὶ γενικότερα τὴν ἀνθρωπότητα στὴν ὑπέρβαση τῆς οικονομικῆς κρίσης καὶ στὴν καθολικὴ ἐπικράτηση τῶν μεγάλων ἀγαθῶν τῆς δικαιοσύνης, τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ πράγματα θὰ ἦταν σίγουρα πολὺ καλύτερα, ἂν ἡ παγκόσμια οικονομικὴ κρίση πού μᾶς ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐκφώνηση ἐκείνης τῆς ὁμιλίας ἀποτελοῦσε πιά παρελθὸν καὶ ἂν ἄλλα ζητήματα ἀπασχολοῦσαν τὴν ἐπικαιρότητα τῶν ἡμερῶν μας. Δυστυχῶς ὅμως τὰ γεγονότα δὲν ἐξελίχθηκαν ἔτσι. Ὁ φόβος τῆς ἐνδεχόμενης ὀλοκληρωτικῆς οικονομικῆς κατάρρευσης, ἢ ἐξαθλίωση τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀνέχεια καὶ τὴν ἀνεργία, ἢ ἀγωνία γιὰ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν μας καὶ φυσικὰ ἢ ἀνασφάλεια πού ἐπικρατεῖ στὶς ἀναπτυγμένες κοινωνίες τοῦ δυτικῆ κόσμου διατηροῦν τὸ θέμα τῆς παγκόσμιας οικονομικῆς κρίσης στὸ προσκήνιο τῆς ἐπικαιρότητας, προσφέροντάς του τὴν πρωτοκαθεδρία τοῦ πολιτικοῦ, δημοσιογραφικοῦ καὶ κοινωνικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Παίρνοντας λοιπὸν καὶ πάλι ἀφορμὴ ἀπὸ τὸ ἴδιο ἐπίκαιρο ζήτημα, νομίζουμε πὼς ἀξίζει τὸν κόπο νὰ σχολιάσουμε κάποιες πτυχὲς τῆς θεολογίας τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἐκφραστές τῆς ὁποίας – τόσο σὲ πρακτικὸ, ὅσο καὶ σὲ θεωρητικὸ ἐπίπεδο – ὑπῆρξαν οἱ σήμερα τιμῶμε-

νοι Τρεῖς Ἱεράρχες. Εἰδικότερα, σήμερα δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὸ καίριο ζήτημα τῆς ὑπέρβασης τῆς οικονομικῆς κρίσης, ἀλλὰ μὲ τὸ ζήτημα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὀρθῆς διαχείρισης τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Μέσα δὲ σὲ αὐτὸ τὸ πλαίσιο θὰ ἀναπτύξουμε συνοπτικὰ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς χριστιανικῆς ἀκτημοσύνης, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται ἐκτενὴς λόγος στὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας καὶ κυρίως στὴν ἀσκητικὴ καὶ νηπτικὴ γραμματεία τῆς.

Ἡ χριστιανικὴ ζωὴ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τῆς ριζοσπαστικῆ καὶ ἀνατρεπτικῆ. Δὲν διστάζει νὰ ἀμφισβητήσῃ πράγματα αὐτονόητα γιὰ τὴν πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων ἢ καὶ νὰ ἔρθῃ σὲ πλήρη ρήξη μὲ ὅ,τι συνήθως ὀνομάζουμε κοινὴ λογικὴ. Αὐτὸ ὀφείλεται τόσο στὸν ὑπέρολογο χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς ἀποκάλυψης, ὅσο καὶ στὴν ἀξιολόγησι τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ ἠθικὴ μὲ βάση τὴν ἐσωτερικὴ καὶ καρδιακὴ τους ζωὴ, πὺ παραμένει πάντα κρυφὴ καὶ ἀθέατη, καὶ ὄχι μὲ βάση τὴν ἐξωτερικὴ καὶ φαινομενικὴ ζωὴ τους, τὴν ἄμεσα προσιτῆ σὲ αἰσθήσεις μας καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ παρατήρησι.

Μὲ βάση αὐτὴ τὴν ἀρχὴ μπορούμε νὰ κατανοήσουμε τίς θέσεις τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς γιὰ τὸ ζήτημα τοῦ πλούτου καὶ τῆς ὀρθῆς χρήσης του. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι ἀγαποῦν τὸν πλοῦτο καὶ διακαῶς τὸν ἐπιθυμοῦν, ὁ Χριστὸς δὲν συμερίζεται αὐτὴ τὴν ἀντίληψη. Ἀντίθετα, Θεάνθρωπος ὢν, ἐπιλέγει ἐκούσια τὴν ὁδὸ τῆς πτωχείας καὶ αὐτὴν προτείνει ὡς κανὸνα ἀπόλυτης τελειότητος. Μιλᾷ γιὰ τὸν πλοῦτο μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ συμπάθεια πὺ ἀρμόζουν σὲ ἓνα πρόσωπο τραγικὸ καὶ δυστυχημένο, τὸ ὁποῖο, ἐνῶ νομίζει πῶς κατέχει τὰ πάντα, δὲν κατέχει στὴν πραγματικότητι τίποτα. Θεωρεῖ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλοῦτο ἀσυμβίβαστη μὲ τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ Θεὸ καὶ τὸν πλησίον μας, μᾶς προειδοποιεῖ δὲ πῶς ἡ ἀγάπη αὐτὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ αἰτία τοῦ αἰώνιου χωρισμοῦ μας ἀπὸ τὸ μόνον ἀληθινὸ Πλοῦτο, τὸ Θεό.

Γιατί ὅμως ὁ Χριστὸς ἐμφανίζεται στὰ Εὐαγγέλια τόσο ἐπιφυλακτικὸς ἀπέναντι στὸ φαινόμενο τῆς συσσώρευσης τοῦ πλούτου; Ἡ ἀπάντησι τοῦ ἐρωτήματος βρίσκεται ὅπως πάντα μέσα στὰ εὐρύτερα ἐρμηνευτικὰ πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας Παράδοσης. Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες – καὶ κυρίως ὁ μέγας Βασίλειος – εἶναι αὐτοὶ πὺ θὰ συγκεφαλαιώσουν τὴν προγενέστερη Παράδοσι, θὰ τὴν ἀναπτύξουν, ἀνταποκρινόμενοι σὲ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς, τοὺς δημιουργικὰ καὶ θὰ διατυπώσουν ὀριστικὰ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ σύνολο τῶν προβλημάτων πὺ ἀφοροῦν στὴ συγκρότησι τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

Στὸ ἐπίκεντρο τῆς διδασκαλίας τοὺς βρίσκεται ἡ ἄρνησι τοῦ θεσμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας. Σύμφωνα μὲ αὐτὴν ὁ μόνος πραγματικὸς ἰδιοκτήτης ὅλων τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν εἶναι ὁ Θεός, πὺ δημιούργησε τὰ πάντα ἀπὸ τὸ μηδέν, ἐνῶ ὁ θεσμὸς τῆς ἰδιοκτησίας δὲν εἶναι ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ συνέπεια τῆς πτώσης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς εἰσόδου τοῦ κακοῦ στὴ ζωὴ μας. Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν δὲν εἶναι ἰδιοκτήτης, ἀλλὰ «οἰκονόμος», δηλαδὴ διαχειριστής, τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν πὺ τοῦ ἐμπιστεύεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς οἰκονόμος εἶναι ὑπόλογος ἀπέναντι στὸ Θεὸ γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἀσκεῖ τὴν «οἰκονομία» του, γιὰ τὸν τρόπο δηλαδὴ μὲ τὸν ὁποῖο διαχειρίζεται τὰ λίγα ἢ τὰ πολλὰ ὑλικά ἀγαθὰ πὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός. Καλὸς οἰκονόμος τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸς πὺ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὸν ἑαυτό του μόνον ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ τὴν ἐξασφάλισι τῆς ἀξιοπρεποῦς ἐπιβίωσῆς του καὶ προσφέρει ἐλεύθερα τὸ ὅποιο μικρὸ ἢ μεγάλο περισσευμά τους σὲ ὅσους τὸ στεροῦνται καὶ τὸ ἔχουν ἀνάγκη. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν διαχειρίζεται τὰ ὑλικά ἀγαθὰ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ τὰ κατέχει μόνον γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀυξάνει ἀσταμάτητα τὸ περισσευμά τους, ἀποδεικνύεται κακὸς οἰκονόμος καὶ σφετεριστής τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μὲ τὴ συμπεριφορὰ του καθίσταται ὑπόλογος ἀπέναντι στὸ Θεὸ στοὺς συνανθρώπους του.

Αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς κλέφτης ποὺ ἀρπάζει μὲ δόλο καὶ ἰδιοτέλεια αὐτὰ ποὺ δικαιοματικὰ ἀνήκουν σὲ ὅσους τὰ ἔχουν ἀνάγκη. Αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς φονιάς ὅσων χάνουν κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθηκὲς τῆ ζωῆ τους. Καὶ ὡς κλέφτης καὶ φονιάς θὰ κριθεῖ καὶ θὰ καταδικαστεῖ ἀπὸ τὸ Θεό. Οἱ νόμοι τοῦ κράτους δίνουν ἴσως στὸν ἄνθρωπο τὸ δικαίωμα νὰ συσσωρεύει τὸν πλοῦτο καὶ νὰ ἰδιοποιεῖται τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ δὲν ἀναγνωρίζει αὐτὸ τὸ δικαίωμα καὶ σὲ τελικὴ ἀνάλυση αὐτὴ ἡ θεία δικαιοσύνη θὰ ἀξιολογήσει αἰώνια τὴν ἡμέρα τῆς κρίσης τὰ ἔργα ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Σημειώνουμε πῶς ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας φτάνει μέχρι ἐδῶ. Αναγγέλλει στὸν ἄνθρωπο τὴν ἀλήθεια τῆς καὶ ἀφήνει τὰ ὑπόλοιπα στὴν ἐλευθερία του. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ τὴν ἀποδεχθεῖ ἢ νὰ τὴν ἀπορρίψει καὶ σὲ κανέναν δὲν ἀναγνωρίζεται τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς τοῦ δικαίου. Τόσο αὐτὸς ποὺ ζηλεύει τὸν πλούσιο καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀρπάξει τὰ πλούτη του γιὰ νὰ καταλάβει τὴ θέση του, ὅσο καὶ αὐτὸς ποὺ μισεῖ τὸν πλούσιο καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ ἀρπάξει τὰ πλούτη του στὸ ὄνομα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, κινοῦνται ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας. Ὑποστηρίζουν μάλιστα ὀρισμένοι πῶς στὸ σημεῖο αὐτό – δηλαδὴ στὴν ἄρνηση τῆς ἱεροποίησης τῆς βίας – βρίσκεται ἡ ἀχίλλειος πτέρνα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἢ ἀκόμη χειρότερα πῶς ἐδῶ κρύβεται ἡ πρόθεσή της νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν πλοῦτο καὶ νὰ ὑπηρετήσει τὴ διαιώνιση τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Ὁ φόβος τῆς κατάχρησης τοῦ χρόνου μᾶς ἀναγκάζει νὰ μὴν ἐπεκταθοῦμε στὸ σχολιασμὸ αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Ἐλπίζουμε ὅμως ὅτι κάποτε θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νὰ μιλήσουμε γιὰ αὐτό.

Στηριζόμενοι στὴ διδασκαλία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, μπορούμε νὰ ἐρμηνεύσουμε ὀρθὰ τὴ στάση τοῦ Κυρίου ἀπέναντι στὸν πλοῦτο. Ὁ πλοῦτος ἀπὸ τὴ φύση του δὲν εἶναι οὔτε καλός, οὔτε κακός. Γίνεται ὅμως καλός ἢ κακός ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Ἄν ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται ὡς καλὸς οἰκονόμος τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, τότε αὐτόματα καὶ ὁ πλοῦτος λειτουργεῖ ὡς ἀγαθὸ ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν ἀγάπη καὶ τὴ δικαιοσύνη. Ἄν πάλι ὁ ἄνθρωπος συμπεριφέρεται ὡς κακὸς οἰκονόμος τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ, τότε αὐτόματα καὶ ὁ πλοῦτος λειτουργεῖ ὡς κοινωνικὸ κακὸ ποὺ ὑπηρετεῖ τὸ ἐγωκεντρικὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀδικία. Συνεπῶς, ὁ Χριστὸς δὲν καταδικάζει τὸν πλοῦτο, ἀλλὰ τὴν κακὴ χρῆση τοῦ πλούτου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. Γιὰ τὸ Χριστὸ ἡ πραγματικὴ πηγὴ ὅλων τῶν μορφῶν τῆς ἀδικίας δὲν βρίσκεται στὸν πλοῦτο, ἀλλὰ στὰ πάθη τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς πλεονεξίας ποὺ μὲ τυραννικὴ ἐξουσία ὠθοῦν τὸν ἄνθρωπο στὴν κακὴ χρῆση τοῦ πλούτου. Καὶ ἐπειδὴ εἶναι πολὺ εὐκόλο νὰ ὑποκύψει ὁ ἄνθρωπος στὰ πάθη του καὶ νὰ χρησιμοποιήσει τὸν πλοῦτο μὲ κακὸ τρόπο, ἐνῶ ἀντίθετα εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ νικήσει τὰ πάθη του καὶ νὰ χρησιμοποιήσει τὸν πλοῦτο μὲ καλὸ τρόπο, ὁ Κύριος λέει: «... Ἀμὴν λέγω ὑμῖν· ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσελεύσεται εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν· ἐνκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ραφίδος διελθεῖν ἢ πλούσιον εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελθεῖν...» (Μτθ. 19, 23-24). Ὅταν μάλιστα οἱ μαθητές Του καταλήγουν στὸ λογικὸ συμπέρασμα πῶς, ἂν ἔτσι ἔχουν τὰ πράγματα, εἶναι ἀδύνατον νὰ σωθεῖ ὁ πλούσιος, ὁ Κύριος τοὺς ἐξηγεῖ πῶς ἡ σωτηρία τοῦ πλούσιου εἶναι μὲν πολὺ δύσκολη, ἀλλὰ ὄχι ἀδύνατη, γιατί: «... παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύνατον ἐστι, παρὰ δὲ Θεῶ πάντα δυνατὰ ἐστι...» (Μτθ. 19, 26), ὑπονοώντας ὅτι μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν – ἔστω καὶ σπάνια – ἄνθρωποι ποὺ θὰ χρησιμοποιήσουν τὸν πλοῦτο μὲ σωστὸ τρόπο. Τέτοιοι ἄνθρωποι ὑπῆρξαν οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, ἀφοῦ ὅλοι τους εἶχαν τεράστια περιουσία, τὴν ὁποία μοίρασαν ἐλεύθερα στοὺς πτωχοὺς, ὅταν ἀποφάσισαν νὰ ἀφιερωθοῦν στὸ Θεό.

Είδαμε προηγουμένως πώς για τη χριστιανική διδασκαλία ή πραγματική αιτία της αγάπης του πλούτου βρίσκεται στα πάθη της απληστίας και της πλεονεξίας, ενάντιον δὲ αὐτῶν πρέπει νὰ στρέφεται ὁ ἀγώνας τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν δὲν ξεριζωθεῖ ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ὁ πόθος τῆς απληστίας καὶ τῆς πλεονεξίας, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐλευθερωθεῖ ἡ κοινωνία μας ἀπὸ τὰ δεινὰ πού συνεπάγεται ἡ κακὴ χρῆση τοῦ πλούτου. Γιὰ τὴ χριστιανικὴ μάλιστα διδασκαλία τὰ πάθη τῆς απληστίας καὶ τῆς πλεονεξίας δὲν ἐξουσιάζουν τυραννικὰ μόνο τὸν πλούσιο, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν πού, ἐνῶ δὲν κατέχει τὸν πλοῦτο, ἀπλῶς τὸν ἐπιθυμεῖ, εἴτε γιὰ νὰ τὸν ιδιοποιηθεῖ, εἴτε γιὰ νὰ τὸν διαχειριστεῖ τάχα στὸ ὄνομα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Γι' αὐτὸ στὴν πραγματικότητα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐσωτερικὴ καὶ καρδιακὴ τους ζωὴ, δὲν ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων κάποια εἰδοποιὸς ποιοτικὴ διαφορὰ.

Αξίζει τέλος νὰ σημειώσουμε πὼς ἡ ἄρνηση τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλούτου, πού ἐκφράζεται ὡς ἀγώνας ἐναντίον τῶν παθῶν τῆς απληστίας καὶ τῆς πλεονεξίας, ἀποτελεῖ μόνο τὴν ἀφετηρία στὸν ἀγῶνα τῆς ἐξομοίωσης τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι κατ' οὐσίαν τὸ πρῶτο βῆμα στὴν πνευματικὴ μας πορεία πρὸς τὸ Θεό, πού στὴν ἀσκητικὴ γραμματεία τῆς Ἐκκλησίας χαρακτηρίζεται ὡς «ἀκτημοσύνη». Ἡ πλήρης ὅμως ἔννοια τῆς χριστιανικῆς ἀκτημοσύνης ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἄρνηση τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλούτου καὶ τῆς ιδιοποίησης τῶν ὑλικῶν κτήσεων καὶ σὲ δεύτερη φάση ἐπεκτείνεται στὴν ἄρνηση τῆς ιδιοποίησης τῶν διανοητικῶν καὶ τῶν καλλιτεχνικῶν κτήσεων, γιὰ νὰ καταλήξει στὴν τρίτη καὶ τελικὴ τῆς φάσης στὴν ἄρνηση τῆς ιδιοποίησης τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Ὁ ἀληθινὸς δηλαδὴ χριστιανὸς δὲν ἀποτάσσεται μόνο τὶς ὑλικὲς κτήσεις καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ πλούτου, ἀλλὰ σὲ δεύτερη φάση καὶ τὸ πάθος τῆς ὑπερηφάνειας, πού ἐκδηλώνεται εἴτε ὡς ἐπιθυμία διάκρισης καὶ ὑπεροχῆς, εἴτε ὡς ἐπιθυμία ἐξουσιαστικῆς καταδυνάστευσης, εἴτε –τὸ καὶ συνηθέστερο– ὡς ἀπλὴ ἐπιθυμία τῆς ἀνθρώπινης δόξας. Ὁ ἀληθινὸς χριστιανὸς δὲν ἀποτάσσεται μόνο τὶς ὑλικὲς κτήσεις καὶ τὴν ἐπιθυμία τοῦ πλούτου, ἀλλὰ σὲ τρίτη φάση καὶ ὅλες τὶς ἐμπαθεῖς ἐκδηλώσεις τῆς ἀνθρώπινης φύσης, πού μὲ τὸν ἕνα ἢ μὲ τὸν ἄλλο τρόπο ἐμποδίζουν τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἄσκηση τῆς τέλει καὶ ἀπόλυτης αγάπης, τὴν ὁποία ὁ χριστιανὸς ὀφείλει πρὸς τὸ Θεό καὶ πρὸς τὸ συνάνθρωπο.

Στὴν ἔμπρακτη ἐφαρμογὴ τῆς ἀκτημοσύνης βρίσκεται κατὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία ἡ ὑπέρβαση τῶν δεινῶν πού προξενεῖ στὴ ζωὴ μας ἡ κακὴ χρῆση τοῦ πλούτου. Αὐτὴ τὴν ὁδὸ χάραξε καὶ ἀκολούθησε ὁ Χριστὸς καὶ αὐτὴ μᾶς ὑπέδειξε ὡς ὁδὸ σωτηρίας. Αὐτὴ τὴν ὁδὸ ἀκολούθησαν οἱ ἅγιοι τῆς Ἐκκλησίας Του καὶ αὐτὴ μᾶς προτείνουν μὲ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους οἱ σήμερα τιμώμενοι Τρεῖς Ἱεράρχες, οἱ θεόδεκτες πρεσβείες τῶν ὁποίων εἶθε νὰ σκέπουν γιὰ πάντα τὸ γένος μας καὶ νὰ εὐλογοῦν τὰ παιδιὰ μας. Ἀμήν.

Μπερκουτάκης Μιχαήλ
Θεολόγος – Ἐκπαιδευτικὸς
Πύργος Ἡλείας, 02/01/2013

Υ.Γ. Ἡ παρούσα ὁμιλία ἐδράζεται στὴ διδασκαλία τοῦ μακαριστοῦ γέροντος Σωφρονίου Σαχάρωφ (βλπ. «*ΑΣΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑ*», ἔκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας, 1996, Μέρος Α', Κείμενο Ι. «*Περὶ τῶν βάσεων τῆς ὀρθοδόξου ἀσκήσεως*», Κεφ. Δ' «*Αἱ μοναχικαὶ ὑποσχέσεις*», παρ. 3 «*Ἡ ἀκτημοσύνη*» σελ. 69-72) καὶ ἐκφωνήθηκε στὸ Καράτουλα Ἡλείας τὴν Τετάρτη 30/01/2013 κατὰ τὴν ἑορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀκριβὴς ἠλεκτρονικὴ καὶ ἔντυπη ἀναπαραγωγή τοῦ κειμένου μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ καὶ θὰ μνημονεύεται ὡς πηγὴ προέλευσής της τὸ ἱστολόγιο: «*ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΑΥΣ*» (<http://ellasnafs.blogspot.gr/>).

ΛΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ ΤΗΣ ΕΟΡΤΗΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Ἦγουν, περὶ βίας καὶ πλάνης δαιμονικῆς.

«...Τὸ πονηρὸ πνεῦμα, πὺ ἀποτελεῖ τὴ βασικὴ ἔκφραση τοῦ κακοῦ, διττῶς διαστρέφει καὶ ἀντιστρατεύεται τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, μὲ σκοπὸ νὰ παραπλανήσῃ τὸν ἄνθρωπο. Πρῶτα λοιπὸν τὸν πείθει ὅτι ἡ ἐπικράτηση τοῦ ἀγαθοῦ προϋποθέτει τὴ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ «φίλους» καὶ «ἐχθρούς». Ὑστερα, ὀλοκληρώνοντας τὸ ἔργο τῆς πλάνης, τὸν ἀναγκάζει νὰ ἀποδεχθῆ ὡς ἠθικὰ ὀρθὴ καὶ ἀναγκαία τὴ χρῆση πονηρῶν καὶ δόλιων μέσων γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῶν «ἐχθρῶν» καὶ τὴν τελικὴ ἐπικράτηση τοῦ ἀγαθοῦ...».

«...Ἄν τὸ κακὸ δὲν νικηθῆ πρῶτα σὲ αὐτὸν τὸν ἐσωτερικὸ καὶ πνευματικὸ ἀγῶνα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ ἀδικία ἀπὸ τὴ ζωὴ μας, ἀφοῦ, ἀκόμη καὶ ἂν ἀφαιρεθῆ βίαια ὁ πλοῦτος ἀπὸ τὸν ἕνα πλούσιον, ὁ ἐπόμενος πὺ θὰ τὸν ἰδιοποιηθῆ ἢ θὰ κληθῆ νὰ τὸν διαχειριστεῖ στὸ ὄνομα τῆς δικαιοσύνης, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι αὐτός, ἐφόσον θὰ διακατέχεται ἀπὸ τὰ ἴδια πάθη, θὰ κάνει ἀναγκαστικὰ καὶ τὰ ἴδια λάθη (ἴσως καὶ μεγαλύτερα), μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀδιάκοπη ἀνακύκλωση τῆς ἰδίας ἀποτυχίας καὶ τῆς διαιώνισης, ἀντὶ γιὰ τὴν ἐξάλειψη, τῆς ἀδικίας...»

«...Πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν.

Αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι, ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσιν...»

Εἶναι πραγματικὰ ἀνατρεπτικὸς καὶ αἰφνίδιος ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐξελίσσεται ἡ ἱστορία καὶ ὁ ἀνθρώπινος βίος. Ἡ τρεπτότητα τῆς ὑπαρξῆς μας πολὺ συχνὰ μεταλλάσσει τὰ πάντα μὲ γρήγορους ρυθμούς, διαψεύδοντας τὶς προβλέψεις καὶ τὶς προσδοκίες μας. Ὅσο ἀπρόβλεπτη καὶ ἀνεξέλεγκτη εἶναι ἡ πορεία τοῦ νεροῦ μέσα στὸ φυσικὸ κόσμον, τόσο ἀπρόβλεπτη καὶ ἀνεξέλεγκτη ἀποδεικνύεται καὶ ἡ πορεία τῆς ζωῆς μας.

Θύμα αὐτῆς τῆς τρεπτότητας τοῦ βίου εἴμαστε τρόπον τινὰ καὶ ἐμεῖς. Τὴν περασμένη χρονιά παρουσιάσαμε τὴ διδασκαλία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν γιὰ τὸν πλοῦτον, ἀναπτύσσοντας παράλληλα καὶ τὴ βαθύτερη ἔννοια τῆς χριστιανικῆς ἀκτημοσύνης. Αναφέραμε τότε πῶς: «... ἡ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ἀναγγέλλει στὸν ἄνθρωπον τὴν ἀλήθεια τῆς, ἀφήνοντας τὰ ὑπόλοιπα στὴν ἐλευθερία του καὶ σὲ κανέναν δὲν ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς τοῦ δικαίου...». Σχολιάζοντας τότε τὴ στάση τῆς, εἶπαμε ὅτι: «... ὀρισμένοι ὑποστηρίζουν πῶς στὸ σημεῖο αὐτὸ βρίσκεται ἡ ἀχίλλειος πτέρνα τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἢ ἀκόμη χειρότερα πῶς ἐδῶ κρύβεται ἡ πρόθεσή της νὰ ὑπερασπιστεῖ τὸν πλοῦτον καὶ νὰ ὑπηρετήσῃ ἔτσι τὴ διαιώνιση τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας...». Προαναγγείλαμε μάλιστα ὅτι κάποτε θὰ ἀπαντήσουμε σὲ αὐτὴ τὴν κατηγορία, ἀποκαλύπτοντας ἔμμεσα τὸ θέμα τῆς σημερινῆς μας ὁμιλίας.

Καὶ ἐνῶ αὐτὴ ἦταν ἡ ἀρχικὴ πρόθεση καὶ ὁ σχεδιασμός μας, ἡ τραγικὴ πορεία τῶν πραγμάτων ἀνέτρεψε ἐν πολλοῖς τὶς ἀποφάσεις μας. Οἱ πρόσφατες δολοφονίες τριῶν νέων ἀνθρώπων σὲ δύο λαϊκὲς συνοικίες τῆς Ἀθήνας, τὸ Κερατοῖνι καὶ τὸ Νέο Ἡράκλειον, πὺ συγκλόνισαν μὲ τὴν ἀγριότητά τους τὸ πανελλήνιον, καὶ ἡ ἐπαπειλούμενη ἐπανάληψη ἀνάλογων περιστατικῶν, μᾶς ἀνάγκασαν νὰ θέσουμε τὸ κεντρικὸ θέμα τοῦ λόγου μας, πὺ εἶναι ἡ καταδίκη τῆς ἱεροποίησης τῆς βίας, ὄχι στὴ στενὴ οικονομικὴ του διάσταση, ἀλλὰ σὲ ἕνα εὐρύτερο κοινωνικὸ καὶ πολιτικὸ πλαίσιο. Θὰ ἐπιχειρήσουμε λοιπὸν τὸ κατὰ δύναμιν τὴν ἀνά-

πτυξη τοῦ ἐν λόγῳ ζητήματος, γνωρίζοντας πῶς ἡ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἔχει πολλὰ νὰ προσφέρει σὲ ὅσους ἀγαποῦν τὴν Ἀλήθεια καὶ ἔχουν, κατὰ τὸ λόγο τοῦ Κυρίου, «...ὧτα ἀκούειν...» (Μτθ. 11, 15). Σ' αὐτούς ἄλλωστε τοὺς ἀνθρώπους ἀπευθύνεται κυρίως ὁ λόγος μας.

Κατὰ τὴ χριστιανικὴ ἀνθρωπολογία τὸ κακὸ σὲ ὅλες ἀνεξαιρέτως τὶς μορφές του δὲν εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ καὶ συνεπῶς δὲν ἔχει πραγματικὴ ὑπαρξη. Τὸ κακὸ ὑπάρχει μόνον ὡς ἡ ἀπουσία τοῦ ἀγαθοῦ. Γιὰ τὴν ἀκρίβεια, τὸ κακὸ εἶναι αὐτὸ πὺν ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι βιώνουμε ὄντολογικά ὡς ἀπουσία τοῦ ἀγαθοῦ, δηλαδή ὡς τὴ μερικὴ ἢ ὀλικὴ ἄρση τῆς ζωοποιοῦ χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ὅπως τὸ σκοτάδι μέσα στὸ φυσικὸ κόσμος δὲν ἔχει πραγματικὴ ὑπαρξη, ἀλλὰ ὀρίζεται ὄντολογικά ὡς ἡ ἐμπειρία τῆς ἄρσης τοῦ φωτός, ἔτσι καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ τὸ κακὸ δὲν ἔχει πραγματικὴ ὑπαρξη, εἶναι «μὴ ὄν», καὶ ὀρίζεται ὡς ἡ ζῶσα ἐμπειρία τῆς ἄρσης τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ κακὸ δὲν ἔχει ἀληθινὴ ὑπαρξη, «ζεῖ» πάντα παρασιτικὰ δίπλα στὸ ἀγαθὸ καὶ γιὰ νὰ πετύχει τὸν ὅποιο σκοπὸ του εἶναι ἀναγκασμένο νὰ ἀναζητᾶ μία μορφή λογικῆς καὶ ἠθικῆς δικαίωσης. Ἐτσι τὸ κακὸ προσλαμβάνει μὲ διάφορους τρόπους τὸ ἔνδυμα τοῦ ἀγαθοῦ, μὲ ἀπώτερο σκοπὸ νὰ παραπλανήσῃ τὸν ἄνθρωπο, παρουσιάζοντάς του τὴν ὅποια ὑποτιθέμενη θετικὴ πλευρά του ὡς τὴν ὑψιστὴ καὶ ὑπέρτατὴ ἀξία, ἢ πραγμάτωση τῆς ὁποίας εἶναι τάχα τόσο σπουδαία καὶ σημαντικὴ, ὥστε γιὰ τὴν ὑλοποίηση καὶ ἐπιτυχία τῆς εἶναι ἐπιτρεπτά ὅλα τὰ μέσα. Τὸ κακὸ συνεπῶς ἐνεργεῖ πάντα μὲ βασικὸ ὄπλο του τὴν ἀπάτη, μὲ τὴν ἐπικάλυψη δηλαδή τοῦ ἀγαθοῦ, ἐνῶ ἀντίστροφα τὸ πραγματικὰ ἀγαθὸ δὲν χρειάζεται τὴ συνεργασία τοῦ κακοῦ γιὰ τὴ δικαίωση καὶ τὴν πραγμάτωση του.

Υπὸ αὐτὲς τὶς συνθῆκες ἡ διάκριση τοῦ πραγματικὰ ἀγαθοῦ ἀπὸ τὸ κακὸ καθίσταται συχνὰ δυσχερῆς. Πότε ἄραγε μία ἠθικὴ ἐπιλογή ὑπηρετεῖ τὸ πραγματικὰ ἀγαθὸ καὶ πότε ὑπηρετεῖ τὸ ἀπατηλὰ ἐνδεδυμένο τὴ μορφή τοῦ ἀγαθοῦ κακὸ; Στὸ κρίσιμο αὐτὸ σημεῖο ἡ Παράδοση μᾶς ὑποδεικνύει τὸ ἀπόλυτα ὀρθὸ καὶ ἀλάνθαστο κριτήριον διάκρισης, πὺν δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀξιολόγηση τῶν μέσων τὰ ὅποια προτείνονται ὡς ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν πραγμάτωση τοῦ ἀγαθοῦ. Κατὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία ὅταν προτείνονται δόλια καὶ πονηρὰ μέσα γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ ἀγαθοῦ, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀναντίρρητὴ καὶ ἀσφαλὴ ἀπόδειξη τῆς ὑποουλης παρουσίας τοῦ κακοῦ. Ὅπου προβάλλονται καὶ ἱεροποιοῦνται δόλια καὶ πονηρὰ μέσα, ὅπως γιὰ παράδειγμα τὸ ψέμα, ἡ ἀδικία, ἡ ἐκμετάλλευση καὶ κυρίως ἡ βία, ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος πὺν γνώρισε πραγματικὰ τὴν ἐνέργεια τῆς χάριτος αἰσθάνεται ἐναργῶς τὴ ζοφερὴ ἐνέργεια τῆς παρουσίας τοῦ ἀντιδίκου τῆς σωτηρίας μας, ὁ ὅποιος «... ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίη...» (Α' Πέτρ. 5, 8). Στὸ ἐπίπεδο μάλιστα τῆς ἱστορικῆς ὑπαρξης, ἀκόμη καὶ ὅταν προσωρινὰ φαίνεται πῶς τὸ ἀγαθὸ ἐπικρατεῖ μὲ τὴ χρῆση δόλιων καὶ πονηρῶν μέσων, ἡ ἀντίληψη ὅτι τὸ κακὸ ὀδήγησε στὴν ἐπικράτηση τοῦ ἀγαθοῦ ἢ ὅτι τὸ ἀγαθὸ ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῆς χρήσης τοῦ κακοῦ ἀποτελεῖ κατὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία ἓνα πολὺ σοβαρὸ ἠθικὸ σφάλμα μὲ τεράστιες πολιτικὲς καὶ κοινωνικὲς διαστάσεις. Τὸ πραγματικὰ ἀγαθὸ δὲν ἐπιτυγχάνεται ποτὲ μὲ δόλια καὶ πονηρὰ μέσα, τὰ δὲ δόλια καὶ πονηρὰ μέσα δὲν ἀγιάζονται ποτὲ ἀπὸ τὴ δῆθεν ἱερότητα τῶν ὀποιων σκοπῶν τους.

Επίσης, ὁ Χριστὸς στὸ Εὐαγγέλιον μᾶς ἔδωσε τὴν ἐντολὴ τῆς ἀγάπης πὺν ἀγκαλιάζει ὄλο τὸ ἀνθρώπινο γένος: «... Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν· ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς...» (Μτθ. 5, 44). Ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου μᾶς ὑποδεικνύει μὲ σαφήνεια τὸ μέτρο ἐντασης τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης, μὲ τὴν ἐννοια ὅτι αὐτὴ ἐπεκτείνεται ὀπωςδήποτε καὶ πρὸς ὅσους μᾶς βλάπτουν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀσφαλὲς κριτήριον τῆς γνησιότητάς της, μὲ τὴν

έννοια ὅτι ἡ ἀγάπη πού δὲν ἐπεκτείνεται καὶ πρὸς ὅσους μᾶς βλάπτουν δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ εἶναι τέλεια καὶ ἀληθινή. Πιὸ ἀπλά, ὁ Κύριος δὲν μᾶς ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τῆς διάκρισης καὶ τῆς ἀπόρριψης τοῦ πλησίον μας.

Κατὰ τὴ νηπτική μάλιστα γραμματεία τῆς Ἐκκλησίας, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἀντιμετωπίζει κάθε ἄνθρωπος τὸ συνάνθρωπό του εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴν προσωπική του πνευματική κατάσταση καὶ ἀπὸ αὐτὸν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐκτιμήσει μὲ ἀκρίβεια τὸ βαθμὸ τῆς χάριτος πού ἐνοικεῖ μέσα του. Ἔτσι γιὰ παράδειγμα ὁ ἄνθρωπος πού ἔλαβε μεγάλη πείρα τῆς χάριτος γνωρίζει πόσο πολύτιμη καὶ ἀγαπητὴ εἶναι γιὰ τὸ Θεὸ ἡ προσωπικότητα «... τῶν ἀδελφῶν του τῶν ἐλαχίστων...» (πρβλ. Μθθ. 25, 40) καὶ ποτὲ δὲν σκέπτεται καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ τὸ κακό τους, πολὺ δὲ μᾶλλον δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτό του νὰ προξενήσει βλάβη σὲ αὐτούς ἢ νὰ τοὺς θλίψει μὲ ὁποιοδήποτε τρόπο. Ὁ ἄνθρωπος πάλι πού ἀπλῶς πιστεύει στὸ Θεὸ καὶ ἔχει μέτρια πείρα τῆς χάριτος, ἀγωνίζεται μὲν ἐναντίον τῶν παθῶν, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη του πρὸς τὸν πλησίον εἶναι ἀκόμη ἀτελής καὶ μπορεῖ ἐνίοτε νὰ προσβάλλει ἢ καὶ νὰ βλάπτει τὸν ἀδελφό του. Ὁ ἄνθρωπος τέλος πού δὲν σπλαχνίζεται τὸν πλησίον του ἢ χαίρεται μὲ τὴ δυστυχία του ἢ εἶναι πρόθυμος νὰ τὸν βλάψει γιὰ νὰ ὑπηρετήσει τὸ στενὰ ἀτομικὸ του συμφέρον δὲν γνώρισε ποτὲ τὸν ἀληθινὸ Θεὸ καὶ δὲν βρῆκε τὴν Ὁδὸ πού ὀδηγεῖ σὲ Αὐτόν, ἀλλὰ διακατέχεται ἀπὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα καὶ βασανίζεται ὁ ἴδιος ἄσπλαχνα ἀπὸ αὐτό.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου εἶναι κανόνας ἀπόλυτης καὶ ἀνυπέρβλητης τελειότητας καὶ ἡ μόνη ὁδὸς πού ὀδηγεῖ στὴν πραγματικὴ ἐπικράτηση τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ πονηρὸ ὅμως πνεῦμα, πού ἀποτελεῖ τὴ βασικὴ ἔκφραση τῆς παρουσίας τοῦ κακοῦ στὴ ζωὴ μας, διαστρέφει διττῶς τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἀντιστρατεύεται γιὰ νὰ παραπλανήσει τὸν ἄνθρωπο. Πρῶτα λοιπὸν τὸν πείθει ὅτι ἡ ἐπικράτηση τοῦ ἀγαθοῦ προϋποθέτει ἀναπόφευκτα τὴ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ «φίλους» καὶ «ἐχθρούς». Ὑστερα, ὀλοκληρώνοντας τὸ ἔργο τῆς πλάνης, τὸν ἀναγκάζει νὰ ἀποδεχθεῖ ὡς ἠθικὰ ὀρθὴ καὶ πρακτικὰ ἀναγκαῖα τὴ χρῆση δόλιων καὶ πονηρῶν μέσων γιὰ τὴν ὑπερνίκηση τῶν ὁποίων «ἐχθρῶν» καὶ τὴν τελικὴ ἐπικράτηση τοῦ ἀγαθοῦ. Ὅπου ὅμως ὁ ἄνθρωπος, παραβαίνοντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, διακρίνει «ἐχθρούς», ἀκολουθεῖ ἀναγκαστικὰ ἢ ἀπόρριψή τους, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀποκοπὴ του ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῆς χάριτος καὶ τὴν ἔκπτωσή του ἀπὸ τὸ πλήρωμα τῆς ἀληθινῆς καὶ αἰώνιας Ζωῆς.

Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ εὐρύτερο πλαίσιο μπορούμε νὰ κατανοήσουμε ὀρθὰ τὴ διδασκαλία τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, πού προτείνει τὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ πλούσιου, ὡς βασικὴ προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγματικὴ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δὲν νικήσει μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάριτος τὰ πάθη τῆς ἀπληστίας καὶ τῆς πλεονεξίας εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσει τὸν πονηρὸ χαρακτήρα τοῦ θεσμοῦ τῆς ιδιοκτησίας καὶ νὰ ἀποδεχθεῖ τὸν πραγματικὸ του ρόλο, πού εἶναι αὐτὸς τοῦ «οἰκονόμου» (διαχειριστῆ) τῶν πραγμάτων τοῦ Θεοῦ, μὲ μοναδικὸ κίνητρο τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον καὶ ὑψιστὸ κριτήριό τις ἀνάγκες τῶν συνανθρώπων του. Ἄν τὸ κακὸ δὲν «νικηθεῖ» πρῶτα σὲ αὐτὸν τὸν ἐσωτερικὸ καὶ πνευματικὸ ἀγῶνα, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ ἀδικία ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τίς κοινωνίες μας, ἀφοῦ, ἀκόμη καὶ ἂν ἀφαιρεθεῖ βίβια ὁ πλοῦτος ἀπὸ τὸν ἕνα πλούσιο, ὁ ἐπόμενος πού θὰ τὸν ιδιοποιηθεῖ ἢ θὰ κληθεῖ νὰ τὸν διαχειριστεῖ στὸ ὄνομα τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι αὐτός, ἐφόσον θὰ διακατέχεται ἀπὸ τὰ ἴδια πάθη μὲ τὸν προηγούμενο, θὰ κάνει ἀναγκαστικὰ καὶ τὰ ἴδια λάθη μὲ αὐτὸν, ἂν ὄχι καὶ μεγαλύτερα, μὲ τραγικὸ ἀποτέλεσμα τὴν ἀδιάκοπη ἀνακύκλωση τῆς ἴδιας ἀποτυχίας καὶ τῆς διαιώνισης, ἀντὶ γιὰ τὴν ἐξάλειψη, τῆς ἀδικίας. Ἡ βία ἄλλωστε ὅσες φορές χρησιμοποιήθηκε – καὶ αὐτὲς δὲν

ἦταν δυστυχῶς λίγες – ποτέ μέχρι σήμερα δὲν ἔλυσε ὀριστικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀδικίας. Δὲν χρειάζονται περισσότερα λόγια. Ἡ πικρὴ πείρα τῆς ἱστορίας ἐπιβεβαιώνει περὶτρανα τὴν ὀρθότητα τῆς διδασκαλίας τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν καὶ γενικά τὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ φτάνουμε στὸ καίριο σημεῖο τοῦ λόγου μας: «... Καλά...», ἀντιλέγουν οἱ ἐπικριτὲς τῶν Πατέρων, «... ἂν ὁμως δὲν χρησιμοποιήσουμε μὲ κάποιον τρόπο τὴ βία καὶ περιμένουμε ὁ πλούσιος μόνος του νὰ ἀρνηθεῖ τὸν πλοῦτο, αὐτὴ ἡ στιγμή δὲν θὰ ἔρθει ποτὲ καὶ συνεπῶς ἡ ἀδικία δὲν πρόκειται νὰ ἐξαφανιστεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ μας...». Ἐμεῖς λοιπὸν θαυμάζουμε πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὴν πονηρία τοῦ δαίμονος καὶ στὴ συνέχεια τοὺς ἀπαντᾶμε: – Δὲν γνωρίζουμε πράγματι, ἀγαπημένοι μας ἀδελφοί, ἂν καὶ πότε θὰ ἔρθει ἡ στιγμή πού ὁ πλούσιος θὰ βρεῖ τὴ σοφία καὶ τὴ δύναμη νὰ ἀρνηθεῖ τὸν πλοῦτο του. Γνωρίζουμε ὁμως πολὺ καλὰ πῶς εἶναι ἀδυνατὸν νὰ ἐξαφανιστεῖ ἡ ἀδικία ἀπὸ τὴ ζωὴ μας, χωρὶς νὰ ἔρθει αὐτὴ ἡ στιγμή. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀδικίας εἶναι κάτι σὰν τὶς ἐρωτήσεις «κλειστοῦ τύπου», ἔχει δηλαδὴ μόνο μία σωστὴ ἀπάντηση. Καὶ ἡ ἀπάντηση αὐτὴ βρίσκεται στὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὴν ὁδὸ πού προτείνει ἡ Ἐκκλησία. Ἄν ἀντὶ γιὰ αὐτὴ τὴν ὁδὸ ἀκολουθήσουμε ὅποιαδήποτε ἄλλη, ὅπως αὐτὴ τῆς ἱεροποίησης τῆς βίας, τότε ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐπιλύσουμε ποτὲ ὀριστικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀδικίας, ἀλλὰ ἀντίθετα θὰ προσθέσουμε ἀκόμη μεγαλύτερες ὀδύνες στὸ πολύπαθο σῶμα τῆς ἀνθρωπότητας.

Γνωρίζουμε καὶ κάτι ἀκόμα. Πῶς ἡ ἄσκηση καὶ ἡ ἱεροποίηση τῆς βίας, ὅπως δὲν ὀδηγεῖ στὴν πραγματικὴ λύση τοῦ ζητήματος τῆς ἀδικίας, ἔτσι δὲν ὀδηγεῖ καὶ στὴν πραγματικὴ λύση κανενὸς ἄλλου κοινωνικοῦ ἢ πολιτικοῦ ζητήματος. Ὡς ἐκ τούτου, κάθε θρησκεία, πολιτικὴ θεωρία, φιλοσοφία ἢ ἰδεολογία πού τὴν ἀποδέχεται ἢ τὴν προτείνει ὡς ὁδὸ γιὰ τὴν πραγμάτωση τοῦ ἀγαθοῦ κινεῖται μέσα στὴ σφαῖρα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κακοῦ καὶ ἀποτελεῖ ἠθικὴ ἔκφραση τῆς παρουσίας του στὴ ζωὴ μας. Γιὰ τὴ χριστιανικὴ διδασκαλία δὲν ἔχει καμία σημασία τὸ πού θὰ χαραχθεῖ ἡ διαχωριστικὴ γραμμὴ πού ὀρίζει τοὺς «ἐχθρούς». Σημασία ἔχει νὰ μὴν χαραχθεῖ αὐτὴ ἡ γραμμὴ, ἀφοῦ ὁ «ἐχθρός», ἄσχετα μὲ τὸ ἐὰν χαρακτηρίζεται ὡς φυλετικός, ταξικός, ἐθνικός ἢ ἄπιστος ἢ αἰρετικός ἢ ὅτιδήποτε ἄλλο, εἶναι ἓνα ἀνθρώπινο πρόσωπο γιὰ τὸ ὁποῖο «... Χριστὸς ἀπέθανεν...» (Α' Κορ. 8,11). Συνεπῶς, ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον (Μτθ. 16,26) καὶ δικαιοῦνται τὴν ἀγάπη καὶ ὄχι τὸ μῖσος ἢ τὴν ἀπόρριψή μας.

Ἐνα τελευταῖο δίλημμα συνέχει τὴν καρδιά μας. Ποιὸς ἄραγε δικαιοῦνται περισσότερο τὴν ἀγάπη μας, τὰ θύματα τῆς πλάνης τοῦ κακοῦ ἢ οἱ θύτες του; Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει εὐκόλη ἀπάντηση σὲ αὐτὸ τὸ ἐρώτημα. Παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ μὲ τὶς πρεσβεῖες τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν νὰ ἐλεήσει καὶ νὰ ἀναπαύσει τὶς ψυχὲς τῶν τριῶν ἀδικοχαμένων ἀδελφῶν μας καὶ νὰ χαρίσει στοὺς ὑπαίτιους τοῦ βίαιου χαμοῦ τους τὴν ἐπίγνωση τῆς Ἀλήθειας καὶ τὴ χάρη τῆς μετάνοιας. Ἀμήν.

Μπερκουτάκης Μιχαήλ.

Θεολόγος – Ἐκπαιδευτικός

Πύργος Ἡλείας, 06/01/2014.

Υ.Γ. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ ἐδράζεται στὴ διδασκαλία τοῦ μακαριστοῦ γέροντος Σωφρονίου Σαχάρωφ (βλέπε «Ο ΑΓΙΟΣ ΣΙΛΟΥΑΝΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ», ἔκδοσις Ἱερᾶς Σταυροπηγιακῆς Μονῆς Τιμίου Προδρόμου, Ἑσσεξ Ἀγγλίας, 1995, Μέρ. Α', Κεφ. Δ', παρ. «Περὶ τῆς στάσεως πρὸς τὸν πλησίον», σελ. 124-127, παρ. «Περὶ τῆς πρὸς τοὺς ἐχθρούς ἀγάπης» σελ. 153-156 & παρ. «Ἡ διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ» σελ. 156-158) καὶ ἐκφωνήθηκε στὸ Καράτουλα Ἡλείας τὴν Πέμπτη 30/01/2014 κατὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀκριβὴς ἠλεκτρονικὴ καὶ ἔντυπη ἀναπαραγωγή τοῦ κειμένου μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ καὶ θὰ μνημονεύεται ὡς πηγὴ προέλευσής της τὸ ἱστολόγιο: «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΑΥΣ» (<http://ellasnafs.blogspot.gr/>).

